

bok recensioner

Bra bok om alkoholism

CARL CARLSSON

Alkoholism som sjukdom

Läromedelsförlagen

117 sid. Kr. 20: 10.

Carl Carlsson, läkare vid Lillhagens sjukhus med speciellt intresse för och erfarenhet av alkoholistbehandling, har utgivit "Alkoholism som sjukdom" (Scandinavian University Books, serien Aktuell medicin, kr. 20:10). Det är en mera nyanserad och med litteraturdokumentation försedd utveckling av "Medicinska synpunkter på alkoholism", som kom för ett par år sedan.

Framställningen är fortfarande på sina ställen litet lättvindigt hopkommen, men den har samtidigt en omedelbarhet som ger boken charm. Boken är rolig att läsa, framför allt genom en rad friska och okonventionella iakttagelser (av typen att länkmedlemmarnas fruar är rikligt behängda med smycken, tolkat som ett utslag av alkoholistens dåliga samvete, att man på en alkoholavdelning har bekymmer inte bara med patienterna utan även med deras husdjur, att alkoholistens med tremörn sammanhängande skrivsvårigheter är ett bekymmer när han skall ta ut pengar på sjukkassan etc.). En mer seriös iakttagelse som före-

faller riktig är den, att alkoholisthustrun oftare skiljer sig p.g.a. mannens dysfori och emotionella avtrubning än p.g.a. direkt med ruset sammanhängande svårigheter. Det faktum, att många fränkskilda alkoholisthustrur gifter om sig med en ny alkoholist behöver inte nödvändigt tolkas som uttryck för att dessa kvinnor speciellt dras till alkoholister utan kan helt enkelt sammanhånga med att lediga män i de aktuella åldrarna mycket ofta är alkoholister.

Carlsson redogör emellertid också systematiskt för bakgrunden till alkoholism och för de olika sjukdomstillstånd som uppkommer i samband med alkoholism. Inte minst viktigt är hans påpekande av hur oerhört vanlig alkoholismen är. Hjortzberg-Nordlund fann i sin avhandling, att 1/4 av 50-åriga män var registrerade hos nykterhetsnämnden, och vid undersökning av alkoholister frapperas man ofta av att de är påfallande ordinära individer. Många vill skylla på "stressen" i vårt moderna samhälle som skulle vara större än förr i världen, men Carlsson säger sig inte förstå, "hur man exempelvis kunnat mäta stressen i 1600-talets Sverige. Vi hade ju ganska mycket krig, farsoter, svält, fogdevälde, sjukdom, barnadödlighet, brist på information, brist på upplysning och svår vidskepelse". Anmälaren som själv gärna givit uttryck åt liknande tankegångar, vill instämma helhjärtat.

Av medicinska alkoholkomplikationer tar Carlsson bl.a. fram alkoholmyopatin (kanske något förbisedd i gängse läroböcker) och påpekar, att muskelkraften i benen i avancerade fall kan vara endast 20 % av den för vederbörandes ålder och kroppsvikt normala. Det är möjligt, att detta kan vara förklaringen till att så många alkoholister anger symtom

på rygginsufficiens. Givetvis kan en starkt nedsatt muskelkraft i många fall av avancerad alkoholism vara ett absolut arbetshinder.

Författaren refererar vidare ett flertal luftencephalografiska undersökningar som givit klara belägg för sambandet mellan alkoholism och atrofia cerebri. Parallellt med röntgenologiskt påvisbar atrofi finner man som regel psykometriska tecken till hjärnskada, och Carlsson redovisar egna iakttagelser tydande på att knappast någon av de mentalsjukhusvårdade alkoholister det gällde undgått hjärnskada. Överdödligheten är också mycket stor: 360 % i ett material som författaren själv efterundersökt. Han framför hypotesen, att överdödligheten hos män i relativt hög grad skulle kunna sammanhånga med den högre frekvensen av alkoholism hos män. Intressant (om den visar sig hållbar) är författarens iakttagelse, att Korsakowpsykos tenderar att bli allt vanligare. Är det i så fall en seneffekt av motbokens slopande? — man fick ju mycket snabbt en kraftig ökning av antalet delirier, men Korsakowbilder tar som regel längre tid att utvecklas.

I fråga om de terapeutiska möjligheterna har Carlsson mycket realistiska synpunkter på vad som kan uträttas för alkoholisten i olika stadier. Han framhäver med rätta länkföreningarnas stora terapeutiska betydelse. Gruppterapi kan ibland vara på sin plats och kan ge alkoholisten en riktigare inställning till alkoholproblemet men botar inte alkoholismen. Naturligtvis måste man försöka sanera alkoholistens sociala situation, men, som Carlsson så riktigt skriver, varken arbete eller bostad botar kronisk alkoholism.

Anmälaren är kanske däremot något tveksam inför en del av författarens synpunkter på vilka

läkemedel som lämpligen bör användas vid behandling av alkoholister. Att barbiturater skulle vara mindre riskabla än meprobamat kan knappast vara riktigt (åtminstone inte vad beträffar mera kortverkande barbiturater), och när nu benzodiazepinerna som Carlsson mycket riktigt framhåller ofta ger upphov till blandrus måste man väl sträva efter att undvika att förskriva dem? Visst är patienterna ofta negativt inställda till fentiazinpreparat, men mitt intryck är att det trots allt som regel är fullt möjligt att få alkoholisterna att acceptera medel av den typen (då är det besvärligare med narkomanernas inställning i det avseendet!)

Carlssons förhoppning i bokens slutrader att man genom en intensiv kampanj i massmedia skulle lyckas förändra inställningen till alkohol på ett mera avgörande sätt ter sig i mitt tycke som alltför optimistisk. Jämförelsen med den framgångsrika propagandan inför högertrafikomläggningen haltar tyvärr, eftersom väl ingen på allvar sökt hävda, att han utvann något direkt nöje av att köra på just vänster sida av vägen!

Bengt Jansson

Dagbok från en ungdomsvårdsskola

ERIK TORSTENSSON

Ja skiter i varenda jävla pundhuve

Tema-serien, Rabén & Sjögren

1970

164 sidor. Kr 12:50

Författaren (namnet är en pseudonym) redogör i dagboksform för sin tjänstgöring på en moderna ungdomsvårdsskola för 24 flickor i åldrarna 14-16 år. Han ger in-

trängande bilder av glädjeämnen och konflikter på skolan, av flickornas utveckling och belägenhet, personalens reaktioner och diskuterar möjligheterna att återanpassa flickorna till ett liv utanför institutionen.

Bokens titel är ett citat från en flicka på skolan. "Hon har aldrig arbetat mer än en månad på en och samma arbetsplats. Hon artikulerar intensivt: "Ja skiter i varenda djävla pundhuvud." Bakom denna motvilja mot samhället följer sig emellertid både bitterhet och rädsla.

Praktiskt taget alla flickor har således blivit hårt hanterade av livet. Nästan ingen har föräldrar, som kunnat klara sig i samhället. Skilsmässa, hård fostran med stryk och likgiltighet är något, som de flesta av flickorna varit med om. Betecknande är, att en flicka skrivit mer än 300 brev hem från skolan men inte fått något enda hemifrån.

Rädslan för samhället kommer ofta fram. När flickorna reser in till staden eller samhället för att dansa, vill de, att bussen skall stanna långt från dansbanan, så att ingen ser, varifrån de kommer. Många flickor rymmer, när de får veta, att de skall skrivas ut. De är rädda att komma ut till andra, skötsamma människor. Deras enda trygghet är skolan. Många tror sig inte om att kunna klara något arbete över huvud taget till följd av sina många motgångar. Ibland får de tala om för sin övervakare, att de kommer att gå under, om de skrivs ut till storstaden.

Vårdpersonalen får många lovord. Den utgör de verkliga behandlarna, t.ex. när de pratar med flickorna framför TV-n, vid matbordet, på en utflykt eller när flickorna skall somna. Flickorna är inte sällan noga med att just "deras" vårdare skall läsa om dem på kvällen. Vårdaren får tjänstgöra som föräldrasubstitut.

Samtidigt har vårdpersonalen en utomordentligt svår situation. Den har låg status, dåligt betalt, ser sällan positivt resultat av sina ansträngningar, blir psykiskt och fysiskt nersliten men måste ändå upprätthålla den dagliga ordningen på skolan — helst på ett förstående sätt, utan alltför auktoritära metoder.

Författaren hävdar energiskt, att satsning på vårdpersonalen är en av grundförutsättningarna för ett lyckat behandlingsresultat. En sådan satsning äger rum — men endast skenbart. Personalen får således gå på kurser men upplever sällan dessa som meningsfulla. Det är svårt att föra över lärdomarna därifrån direkt till vårdarbetet. Det behövs i stället psykologiskt utbildad personal, som tjänstgör direkt på skolan. Personalen får även yttra sig på behandlingskollegier, men stämningen där beskrivs av författaren som pratig och osäker. Man känner sig tydligen mer hemma i direktkontakten med flickorna. Då kommer också i regel de frågor upp, som flickorna vill ha svar på men som personalen ofta inte kan svara på — varför det gått utför med flickorna; varför andra klarar sig bra; hur det skall gå, när man lämnat skolan osv.

Tekniken i boken är att beskriva händelser och reaktioner. Polemik förekommer mer sparsamt. När det gäller ungdomsvårdsskolornas ställning skräder författaren dock inte orden. Skolorna lever således enligt honom under ett enormt tryck utifrån. Pressen jagar upp stämningen mot skolorna, vilket medför, att många flickor, som kommer dit, är skräckslagna. Många förtroendemän inom t.ex. barnavårdsnämnder är okunniga om det klientell, som finns på skolorna. Allmänheten tycker ofta, att det daltas för mycket med eleverna. Myndigheter ser ofta ungdoms-

vårdsskolorna som en sista utväg. Det blir därför en låg återanpassningsprocent, vilket i sin tur ger skolorna ännu sämre rykte osv. Konsulterande personal (t.ex. psykiater och psykolog) har sällan tid ens för korta samtal med personal och elever.

Framtiden för ungdomsvårdsskolorna ter sig inte särskilt ljus. Det beror dels på snålhet med medel och dels på det förändrade elevunderlaget. Narkotikaproblemet tycks växa lavinartat, och många flickor (som alltså är 14-16 år) vid skolan är narkomaner. Personalen säger cyniskt nog, att just narkotikan kanske ändå blir det, som får myndigheterna och allmänheten att reagera och kräva en upprustning av ungdomsvårdsskolorna. En bidragande orsak här till är, att det visat sig, att narkotikamissbrukare kan komma både från socialt dåliga hem och från vanliga, till synes välartade hem.

Detta är utan tvekan en bok, som bör få stor spridning. Den är på en gång sakligt och engagerat skriven, därtill rent litterärt av god klass. Myndigheter, sådana som skall arbeta i ungdomsvård och även ungdomar själva borde läsa den.

Sigurd Dvoretzky

Debattbok om ungdomsvården

BERTIL GÖRANSSON—
JANERIK LARSSON

Vård eller förvaring? Ungdomsvårdsskolan inför 70-talet

Tema-serien, Rabén & Sjögren
1970

190 sidor. Kr. 11:90

Av författarna är Bertil Göransson rektor för Råby Yrkesskola utanför Lund (en specialinstitu-

tion för unga narkotikaskadade) och Janerik Larsson journalist på Kvällsposten. Boken handlar speciellt om missbrukarproblem men tar även upp debatten kring avvikarproblematiken i större perspektiv.

Åtskilliga undersökningar citeras, som belyser storleken av detta problemkomplex. Vid studium av 1964 års ungdomsvårdsskoleelever fann man t.ex. att 80 % av pojkarna och 90 % av flickorna bytt fostrare minst en gång före intagningen, att 35 respektive 44 % bytt minst fyra gånger och att 54 respektive 79 % haft tre eller flera olika fostrare. Dessa elevers behov av en trygg och kontinuerlig fostran hade alltså inte blivit tillgodosett. Hemmen företedde i många fall grava brister. Endast 48 % av eleverna hade således växt upp i miljöer helt fria från alkoholmissbruk. Av pojkarna hade 29 % och av flickorna hade 15 % anhöriga, som vårdats på mentalsjukhus eller psykiatrisk klinik.

Eleverna själva uppvisade ofta grava störningar, innan de omhändertogs. Det var således 74 % av flickorna och 65 % av pojkarna, som var kända för alkoholmissbruk.

Kvantitativt är alkoholmissbruket fortfarande det svåraste ungdomsproblemet. Än mer oroande är tendensen till stigande ungdomsfylleri. Antalet fylleriförseelser var år 1945 för åldrarna 15-17 år 2,9 per 1.000 män mot 18,6 år 1965. För pojkar i åldersgruppen 18-20 år är motsvarande siffror 14,8 respektive 46,5. Före år 1956 var endast 4 % alkoholmissbrukare av dem, som intagits vid ungdomsvårdsskolor mot 40 % år 1962.

Än mer markant är ökningen av narkotikamissbrukare. Av samtliga missbruksärenden i Stockholm år 1965 var 5 % narkotikafall mot 27 % år 1967. Det var vid båda tillfällen betydligt

vanligare, att flickor än att pojkar omhändertogs av denna anledning. Tvärt emot vad man i den allmänna debatten hävdat har det visat sig, att narkomaner även är alkoholmissbrukare.

Dessa är endast några siffror, som illustrerar, vilka allvarliga problem ungdomsvården idag har att ta itu med. Författarna redogör även för situationen på olika ungdomsvårdsskolor, och den är i många fall sådan, att man inte har möjlighet att utföra något behandlingsarbete (beroende t.ex. på personalsvårigheter, brist på differentieringsmöjligheter inom elevklientelet etc.).

En stor del av boken ägnas åt den debatt, som förts kring ungdomsvårdsskolorna och som enligt författarna är värdefull, förutsatt att den är tillräckligt nyanserad. Författarna kommer med åtskilliga egna förslag till hur vården av avvikande ungdomar bör utformas under 1970-talet.

De hoppas framför allt på ökade möjligheter till placering utanför skolorna, särskilt i utskrivningsavdelningar. Det utesluter inte nödvändigheten av att behålla ungdomsvårdsskolorna. Dessa bör få andra resurser än nu. Således bör t.ex. vårdpersonalen få annan status och bättre arbetsförhållanden. Klimatet på skolorna bör ändras i riktning mot demokratisering. Eleverna bör om möjligt få delta i de åtgärder och beslut, som rör dem själva. Kontakten med livet utanför skolan bör ökas t.ex. genom insatser från ungdomsorganisationer. Den svåraste stötestenen blir nog den förändring av synen på begreppet social-antisocial, normal-avvikare, som måste till för att eleverna skall ha en chans att klara sig ute i samhället. Man måste alltså få bort synen på de avvikande som en särskild, lägre stående kast. Man måste förstå, att alla t.ex. kan begå brott (och att många gjort det utan att bli

fast). Det är stämpeln av avvikare, som försvarar t.ex. ungdomsvårdsskoleelevernas återanpassning i samhället. Det behövs även en förändrad syn på bedömningen av individens egenvärde. F.n. missgynnas de, som inte är arbetsdugliga, effektiva, hårda, konkurrenskraftiga. Staten bör göra det möjligt för de avvikande, de svaga att utföra ett arbete, som är mindre pressande men som ändå ger dem en känsla av att vara till nytta.

Det är en bok, som på ett utmärkt sätt återger både fakta och åsikter kring problematiken om avvikande ungdomar.

Sigurd Dvoretzky

En utmärkt modell för programmerad medicinarundervisning

BENGT LAGERKVIST

Barnets somatiska och psykomotoriska utveckling.

Studentlitteratur 1970

32 sid. Kr. 27:—

På initiativ av lärare vid de barnmedicinska universitetssjukhusen bildades 1967 en studierektorsgrupp i pediatrik med uppgift att planlägga och samordna undervisning och tentamen i ämnet. — Efterhand har arbetsområdet för studierektorsgruppen utvidgats och omfattar f.n. en rad olika, pedagogiska utvecklingslinjer. För detta ändamål knöts tidigt pedagogisk expertis till arbetsgruppen.

På initiativ av arbetsgruppen började dr Bengt Lagerkvist att utarbeta ett programmerat undervisningsmaterial över ämnet "barnets psykiska och somatiska

utveckling". Detta ämne valdes då man vid de olika undervisningsklinikerna vanligen brukade ge 4 — 6 timmars föreläsningar för 3 kurser per år och här såg goda möjligheter att åstadkomma en kvalitativ rationalisering. — Denna form av undervisning har inte använts mycket i medicinska sammanhang och det här presenterade arbetet är det första i sitt slag i Skandinavien. — Värdet av självinstruerad undervisning har belysts av Bernmalm i universitetspedagogiska utredningen där expertgruppen för programmerad undervisning i sin projektrapport i maj 1969 visar att självinstruerad undervisning är mer effektiv än konventionell undervisning, att större volym läres på kortare tid samt att kunskaperna "sitter i" längre än vid konventionella metoder.

Innan ett självinstruerande program kan ställas ihop måste kunskapskrav analyseras. Detta i sin tur fordrar en målanalys inom området. Mot den bakgrunden skall kraven ställas och frågorna konstrueras. Studenten slipper själv ta reda på vad som är väsentligt, programmet tar på sig ansvaret och ser dessutom till att innehållet läres ut.

Programmet om barnets somatiska och psykomotoriska utveckling är uppdelat i 8 avsnitt och täcker barnets intrauterina utveckling, barnålderns indelning, vikt- och längdutveckling, tand- och skelettutveckling, organutveckling och psykomotorisk utveckling. — Vart och ett av dessa avsnitt innehåller en rad uppgifter som skall besvaras med ledning av den information som ges. Principen belyses bäst genom ett konkret valt exempel. I ett textavsnitt beträffande viktutveckling lär man sig om normal födelsevikt för pojkar och flickor, fysiologisk viktminskning och liknande. Viss klinisk tillämpning på dessa basfakta lämnas också.

Tillsammans upptar texten 12 rader. På följande sida skall 7 frågor besvaras. När detta är gjort vänder man åter ett blad och finner de rätta lösningarna till uppgifterna. Sedan går man vidare till nästa textdel. Innan något av de 8 avsnitten lämnas skall man också fylla i mellan 10 — 15 repetitionsuppgifter. Detta är utan tvekel en mycket effektiv inlärningsprocess. Till skillnad från kompendieläsning fordrar självinstruerade undervisningsprogram en aktiv medverkan av studenten och ger en ständig kontroll och styrning av inläringen. — Anmälaren kan också intyga att även för en mera erfaren barnläkare kan ett självinstruerande program vara en utomordentligt nyttig repetition!

Inom den medicinska utbildningen har pedagogiska utvecklingsprojekt ibland haft svårt att vinna gehör. Av och till har också kritiska röster höjts mot kompendieläsande och annat teoretiskt kunskapsinhämtande till skillnad från tidigare mer praktiskt inriktad tjänstgöring under utbildningstiden. Man måste då komma ihåg att det komprimerade utbildningsprogram som nu måste följas kräver andra pedagogiska metoder. Det är därför glädjande att detta självinstruerande undervisningsprogram har utarbetats. Principen är ju att man mot bakgrunden av självstudier skall kunna vinna tid för praktisk-kliniska demonstrationer där studenten själv på egen hand mycket väl i förväg kan inhämta de baskunskaper som fordras för att tillgodogöra sig sådan undervisning.

Lagerkvists självinstruerande undervisningsprogram om barnets somatiska och psykomotoriska utveckling är klart och koncist avfattat vilket gör det lättläst och — lättlärt! Det har visat sig vara utmärkt i grundutbildningen för läkare och kom-

mer dessutom att användas som repetition i vidareutbildningen av barnläkare. Här kommer boken att ha en mycket stor och efterlängtat funktion att fylla. Detta undervisningsprogram kan dessutom vara mycket värdefullt i utbildning av sjuksköterskor, förskollärare och sjukgymnaster som kommer att arbeta med friska eller sjuka barn.

Utöver den stora betydelse som detta självinstruerande program om barnets somatiska och psykomotoriska utveckling kommer att ha i utbildningen hoppas jag slutligen att detta program med sin utomordentligt klara utformning kan få tjänstgöra som typmodell för liknande undervisningsprogram inom andra medicinska ämnesområden.

P. Owe Petersson

Avhandling om adoptivbarn

MIKAEL BOMAN

Adopted children

Proprius förlag Stockholm 1970
239 sid. Kr. 45:—

Den 6/10 1970 disputerade med. lic. Mikael Boman på avhandlingen

Adopted children and their families, a follow-up study of adopted children, their background environment and adjustment.

Avhandlingen är en mycket brett upplagd socialpsykiatrisk uppföljningsstudie på en grupp adoptivbarn och deras familjer.

Avsikten med undersökningen var att klargöra frågeställningar i samband med placering av adoptivbarn och utnyttja resultaten vid kommande adoptioner. Man antar ju allmänt att ett barns ut-

veckling och anpassning influeras av både ärftliga faktorer och miljön. P. g. a. svårigheter att insamla material om de biologiska föräldrarna måste den genetiska undersökningen inskränkas. Som miljöfaktorer uppfattade författaren allt som kunde tänkas påverka barnet i fysisk eller psykisk bemärkelse från befruktningsoönblicket.

Adoptivbarn är överrepresenterade i kliniska material vilket har tolkats som att dessa barn är mer stresskänsliga.

Undersökningen utfördes på 168 adopterade barn 93 pojkar och 75 flickor som vid undersökningen var i åldern 10—11 år. Materialet insamlades huvudsakligen genom intervjuer med adoptivföräldrar och barnens lärare, som kontrollgrupper användes klasskamrater av samma kön samt Jonssons studier över 222 stockholmspojkar.

De flesta kvinnor som låt adoptera bort sina barn var unga, ogifta, bodde ensamma och få hade ett eget hem. Deras utbildningsnivå var lägre än genomsnittet. Som orsak till att de ville adoptera bort sina barn angav mödrarna i första hand ekonomiska svårigheter, bostadsbrist samt rent personliga orsaker som avsaknad av stöd från barnafädern. En femtedel av mödrarna angav som skäl samhällets fördömande av utomäktenskapliga barn. Hälften av de biologiska fäderna saknade eget hem och deras utbildning och yrkestillhörighet var något lägre än för en normalgrupp fäder och fler hade registrerats för missbruk av alkohol eller kriminalitet.

Adoptivföräldrarna var vid adoptionen ca 6—7 år äldre än en representativ grupp av föräldrar. De var mer kvalificerade då det gällde yrkestillhörighet eller utbildningsnivå, deras bostadsstandard var högre. Frekvensen inkompleta hem vid tiden för

undersökningen var densamma som för genomsnittet i Stockholm. Orsakerna till skilsmässan hade funnits redan då barnet placerats i adoptivhemmet, men endast i enstaka fall var detta känt för adoptionsbyrån.

De flesta adoptivföräldrarna var dock pos. till äktenskapet och den sexuella anpassningen var god. Generellt framstod adoptivföräldrarna som välanpassade och de skilde sig signifikant i detta avseende från kontrollgruppen. De flesta adoptivföräldrarna hade själva fått en fri uppfostran och de framstod som mildare i uppfostringsfrågor speciellt då det gällde frågor om kropps- och sexuella problem. Kraven på adoptivpojkar från adoptivfädernas sida var relativt höga. De flesta adoptivföräldrarna hade talat om för barnet att det var adopterat före barnets 5-årsdag.

Undersökningen visade att inget adoptivbarn var utvecklingsstört och frekvensen av barn som gick i specialklasser var den normala. Intelligensmässigt skiljde sig inte adoptivbarnen från kontrollgruppen. Missanpassning i skolan var signifikant vanligare hos de adopterade pojkarna men ej hos flickorna. Anpassningssvårigheterna bestod i koncentrationssvårigheter, kamratsvårigheter, läs- och skrivsvårigheter, aggressivitet och överaktivitet, medan asociala symtom inte var vanligare än hos kontrollgrupperna.

Beträffande möjliga orsaker visade förhållandena under graviditet och förlösning inget samband med skolresultat och anpassning. Graviditetskomplikationer var dock förenade med läs- och skrivsvårigheter i högre frekvens. Tiden som barnet tillbringat vid ett upptagningshem visade inget samband med barnets anpassning. Adoptivföräldrarnas utbildning, yrkestillhörighet, ålder eller sociekonomiska

omständigheter korrelerade inte med barnets anpassningsgrad och skolresultat. Mödrarnas attityder till äktenskapet samvarierade med barnens anpassning. Missanpassning var signifikant vanligare bland pojkar som var enda barnet i familjen.

Generellt framkom således vid undersökningen att bakgrundsfaktorer hade liten betydelse för barnets anpassning. Författaren anser att de missanpassningssymtom som drabbar framförallt pojkarna kan stå i samband med adoptionen som sådan och de störningar som denna kan föranleda mellan föräldrar och barn, vilket troligen beror på en osäkerhet hos adoptivföräldrarna i deras attityd till själva adoptionen. Detta tar sig också uttryck i att många adoptivföräldrar önskar adoptera en flicka hellre än en pojke.

Boken är en mycket välskriven och faktafylld avhandling och den breda uppläggningsen gör att den vimlar av frågeställningar. Den är i första hand deskriptiv. Ett av de viktigaste resultaten av undersökningen är att författaren har visat att man genom adoption kan bryta det "sociala arvets" onda cirkel. Viktigt är också att det inte förelåg något samband mellan adoptivföräldrarnas egen utbildning och socialgruppstillhörighet och barnets skolresultat, även om barnens skolresultat i tredje klassen kan ifrågasättas som mätinstrument. Det framstår också som önskvärt att de adoptivföräldrar som fått ett adoptivbarn får möjligheter att adoptera fler barn och att de bör få barn av det kön de önskat sig. Det vore mycket intressant med en uppföljningsstudie av dessa barn i tonåren då de flesta barn ofta råkar in i en identitetskris och då familjebanden ofta utsätts för starka spänningar.

Arne Ohlsson

frågor för dagen

Red. Sten Söderberg

Bra handikappbetänkande

Handikapputredningen har framlagt sitt fjärde betänkande, som presenteras utförligt i Från departement och nämnder (22/70) av departementssekreterare Bengt-Olof Mattsson. Detta nya och i stort sett förträffliga aktstycke har fått titeln "Bättre socialtjänst för handikappade". I det mera omfattande originalmanuskriptet till denna redogörelse heter det:

HKU — som förut har berikat den svenska ordskatten med begreppen färdtjänst och vårdartjänst, vilka välvilligt upptagits i gängse språkbruk — avser med det nya ordet socialtjänst samhällets totala insatser för att anpassa (= normalisera) sig till handikappade. Det ska också nämnas att enligt HKU:s mening socialtjänsten utövas och utvecklas i ett ständigt samspel med handikapporganisationerna. HKU framhåller att handikapporganisationerna utgör en viktig folkrörelse vars insatser och betydelse för handikappade fortlöpande ökar. Genom handikapprörelsens differentierade struktur, som tar sig uttryck i organisationer för skilda grupper, förmår den att på ett alltmera specialiserat och sakkunnigt sätt hävda dessa gruppers särskilda intressen.

Detta är ju alldeles utmärkt så när som på just den terminologiska nyhet över vilken Mattsson är så stolt. Socialtjänst är alldeles

bestämt ett tvetydigt ord, som exempelvis kan innebära beteckning för en yrkesverksamhet. "Vad gör din hustru?" — "Hon har socialtjänst". Anmärkningen kan förefalla småaktig, men man måste se upp med det nomenklaturslarv som blir allt vanligare i vårt land. Eljest är ju HKU:s strävan efter korta ord för nya begrepp högst berömlig. Åter till Mattsson:

Det senast utgivna fjärde betänkandet Bättre socialtjänst för handikappade behandlar två centrala spörsmål. Det ena avser handikappades färdmöjligheter. Det andra gäller samordning i handikappfrågor mellan stat, landsting, kommuner och organisationer.

HKU summerar att förslagen i det nya betänkandet ytterligare markerar samhällets ansvar och att dessa förslag tillsammans med de redan genomförda förslagen i de föregående betänkandena innebär en avsevärt förstärkt socialtjänst för handikappade.

Bättre färdmöjligheter

HKU understryker att det allmänna färdväsendet måste utformas så att alla bekvämt och tryggt kan anläta det. Det måste bli ett slut på den traditionella planering av våra färdmedel som ställer mängder av människor vid sidan av gemenskap, kulturliv och alla de aktiviteter som det moderna samhället erbjuder. Ett bra färdväsen är viktigt för samhällets anpassning till människorna. Det är en av de väsentliga förutsättningarna för att handikappade ska kunna leva normalt och oberoende. Normaliseringen — om man vill rehabiliteringen — är i hög grad beroende av att förflyttningshandikapp elimineras genom att fullgoda färdmöjligheter erbjuds människorna.

De förflyttningshandikappade är många. Till dem hör rörelsehindrade som använder rullstol eller gångstöd. Åtskilliga gamla har svårt att åka med buss och tåg. Ett avsevärt antal psykiskt utvecklingsstörda, blinda och psykiskt sjuka är också förflyttningshandikappade.

Handikappades behov måste fr. o. m. nu alltid beaktas i plane-